

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

VI. De ignorantia, quomodo excuset, vel non excuset ab hæresi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

contradictionem in eo animaduertit Hurtado *disp. 82. §. 49.* sed male eum citauit pro hac sententia, *disp. 14. num. 41.* ubi de hoc puncto nihil dicit.

173 *Secunda sententia.* Secunda sententia hoc admittit, quando ignorantia est crassa nimis, & facile vincibilis: ita Sayrus quod probabile putat Valentia, quos affert Suarez ubi supra.

Tertia sententia. Tertia sententia hoc admittit, quando ignorantia est affectata, ita Cano, Nauarra, Corduba, & Torrensis, quos affert Suarez, ibi, & Valentia etiam in *praesenti disp. 1. §. 11. puncto 1. Difficultate 4. in solutione ad primum.*

Quarta sententia. Quarta sententia distinguit de ignorantia affectata; nam si affectetur ex falsa opinione contra Ecclesiam, quasi parui momenti sit Ecclesiae propositio, vel ad finem liberius errandi in fide, non excusat ab haeresi: si verò affectetur tantum ex negligentia, & tædio addiscendi, vel ex quauis alia causa, non constituit haeticum, ita Thomas Sanchez *dicto lib. 2. in Decal. cap. 7. num. 23.* quem alij sequuntur.

174 *Quinta, & superior, ac communior sententia.* Quinta, & superior, ac communior sententia dicit, quamlibet ignorantiam, etiam crassam, & affectatam, excusare ab haeresi, & haeticorum poenis. Hanc tenent Bañes, Azor, Aragonius, Coninch, & alij, quos affert, & sequitur Cast. Palao *dicto tract. 4. disp. 3. puncto 2. n. 3.* Suarez *dicta sect. 3. n. 9. & sequentibus.* Hurtado *dicta disp. 82. §. 50.* ubi alios plures affert. Quam sententiam ego etiam amplexus sum *disp. 16. de poenit. sect. 4. §. 6. & supra disp. 17. sect. 4.* & nunc etiam probanda nobis est. Eam autem aliqui probant ex eo, quod peccatum illius qui scienter recedit ab Ecclesia, differt specie morali & habet malitiam specie diuersam à peccato illius, qui non scienter, sed cum ignorantia culpabili recedit, licet in aliis materiis peccata scienter vel ignoranter commissa ad eandem speciem pertineant. Hoc tamen negauimus, & impugnauimus, latè in *dicto loco de Poenitentia*, ubi probauimus, non posse affectu rationem sufficientem huius discriminis, & ideo etiam in peccatis contra fidem procedere eandem regulam, & non esse ex hoc capite præcisè ponendam differentiam specificam.

175 *Ratio potissima ad probandam veritatem sententiae.* Variæ ergo rationes ad hanc sententiam probandam afferuntur ab eius auctoribus. Ratio potissima est illa, qua locis citatis diximus, non ex pelli habitum fidei infusum, propter peccatum contra fidem ex ignorantia commissum: quia nimirum habitus fidei non perditur, quamdiu homo in ea dispositione manet, in qua potest diuinæ fidei actus elicere circa articulos sibi sufficienter propostos: ideo enim peccato proprio, & perfecto infidelitatis deperditur, quia homo quantum est ex se, fidem abiicit, nec potest, quamdiu in ea dispositione manet, credere actu fidei diuinæ, & ex voluntate debita pia affectionis articulum aliquem sibi propositum, quam indispositionem non incurrit per diffusum malum ex ignorantia provenientem: potest enim adhuc habere voluntatem vniuersalem, & piam credendi firmissimè omnia, quæ sufficienter proponuntur, vt reuelata à Deo, quamuis non habeat voluntatem adhibendi diligentiam, vt sciat quæ sint à Deo reuelata. Peccat ergo ille contra fidem, sed non est simpliciter, & absolute infidelis, sed fidelis credens omnia, quæ à Deo reuelata sunt, & sibi sufficienter proponuntur. Hoc itaque idem cum proportionem in casu nostro dicendum est, haeticum simpliciter & absolute non esse, nisi eum,

qui scienter recedit ab Ecclesia: nam qui ex ignorantia recedit, adhuc manet in ea dispositione, vt possit acceptare, & firmissimè credere, quicquid ei sufficienter proponitur vt dogma Ecclesiae, quare sicut non perdit fidem nec recedit à fide, qui per ignorantiam etiam culpabilem negat fidem; ita non perdit Catholicismum, nec recedit ab Ecclesia Catholica, atque adeo non est haeticus, qui per ignorantiam etiam culpabilem recedit à doctrina Ecclesiae Catholicae, quia adhuc cum illo peccato potest dicere ex corde, se credere firmissimè omnia, quæ Ecclesia proposuerit, & docuerit. Quod melius constabit ex solutionibus argumentorum: multa enim à diuersis oppositi solent.

Primò ergo arguunt ex Augustino *epist. 162.* relata in cap. *Dixit Apostolus*, 24. quæst. 3. his verbis: *Qui sententiam suam, quantumvis falsam, atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt; quarum autem tota sollicitudine, veritatem, corrigi parati, ubi inuenerint, non sunt inter haeticos deputandi.* In quibus verbis Augustinus eos solos à pertinacia, & haeresi excusat, qui sollicitè veritatem quærunt, non qui negligunt inuenire, & multò minùs eos, qui ex industria fugiunt, ne inueniant. Respondetur Augustinum ibi eos quidem excusare, qui veritatem quærunt, alios autem nec excusat, nec haeticos declarat, sed quod certum erat, statuit, quod minùs certum non disputat. Nec enim condemnat vt haeticos eos qui quærunt quidem veritatem, sed non tota sollicitudine. Retorquerique potest argumentum: nam idem Augustinus in aliis locis, nimirum libro contra Manichæos relatus in cap. *qui in Ecclesia* 24. quæstione 3. eos solos declarat haeticos, qui animaduertentes, & admoniti, quod Ecclesia contrarium doceat, adhuc pertinaciter resistunt. *Qui in Ecclesia*, inquit, *morbidum aliquid prauumque quid sapiunt, si correpti, vt sanum rectumque sapiant resistant contumaciter, suæque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, haetici sunt.* Quod idem docet lib. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 16. dicens, ex errore credentem idem cum Photino, tum primum esse haeticum, cum manifestata sibi doctrina Catholicae fidei, maluerit resistere, & illud quod tenebat elegerit. Ex quibus locis posset apparentius argui, non esse aliquem haeticum, non solum quandiu ex ignorantia errat, sed etiam quandiu non admonetur, quod tamen nimium esset, vt supra vidimus.

Secundò obiciunt, quia in aliis materiis peccatum ex ignorantia, & ex scientia eandem malitiam participant, & ad eandem speciem spectant: qui enim ex ignorantia culpabili occidit, est homicida, & qui ex ignorantia culpabili mæchatur, mæchus est, & sic de aliis; ergo & qui ex ignorantia culpabili haesim admittit, haeticus erit. Nam voluntarium directum, & indirectum pertinent ad eandem peccati speciem, vt inductione ex aliis peccatis constare potest. Ad hoc argumentum variæ solutiones ab Auctoribus solent afferri, quas refert, & impugnat Hurtado *dicta Disp. 82. §. 56. & sequentibus*, & ego etiam latè impugnauimus loco citato de Poenitentia. & ideo nunc eas non repeto. Ubi etiam negauimus esse differentiam quoad hoc inter haesim, & alia peccata: nam sicut inobedientia ex ignorantia vel scientia pertinet ad eandem speciem, ita scientia

176 *Solutio multa argumenta, quæ à diuersis oppositi solent.*

Obiectio 1.

177 *Obiectio 2.*

tia, vel ignorantia non distinguunt specie peccata contra fidem: quare peccatum hæretici non differt specie morali à peccato errantis ex ignorantia, differt tamen numero propter circumstantiam scientiæ, quæ auger gravitatem intra eandem speciem, & ratione illius circumstantiæ, & maioris gravitatis affert denominationem hæretici, & inducit pœnas hæreticorum, quas sine illa circumstantia non induceret. Quam doctrinam Suarez *dist. 3. num. 24.* facit probabilem, & sufficienter argumento proposito satisfacere. Eam tamen impugnat Hurtado *dist. disput. 82. §. 60.* quia in primis licet voluntarium cum ignorantia, vel cum scientia non differant specie obiectiva, differunt specie intrinseca physica, & morali, quia cognitio expressa reddit actum magis voluntarium, ut dixerat §. 53. Deinde quia in peccato hæresis est magis manifesta hæc differentia: nam peccatum ex ignorantia habet pro obiecto negationem studij, & diligentiam; peccatum verò scienter commissum habet pro obiecto negationem auctoritatis Ecclesiæ, quæ duo manifestè differunt specie morali: sicut specie differt peccatum illius, qui negat revelationem solum, à peccato illius, qui negat infallibilem Dei veritatem, & per consequens negat auctoritatem in quo differt exemplum homicidij, in quo, siue scienter, siue cum ignorantia culpabili fiat, semper læditur, & cognoscitur idem obiectum, nempe vita hominis: in casu autem nostro læditur, & cognoscitur diversum obiectum: nam peccans ex ignorantia negat solum obiectum revelationem, & non vult scire propositionem Ecclesiæ; hæreticus autem negat obiectum revelationem, & auctoritatem Ecclesiæ, quam iam cognoscit sibi adversari. Vnde ipse §. 61. ad argumentum propositum respondet, quidquid sit de aliis peccatis, & dato, quòd illa non differant specie propter scientiam, vel ignorantiam; in hac tamen materia differre omnino, quia per hæresim læditur auctoritas Ecclesiæ, quæ nullo modo læditur, aut negatur ab errante per ignorantiam, cum ipse potius credat, & fateatur auctoritatem Ecclesiæ infallibilem in proponendo.

178

Hæc Hurtadi doctrina, quoad utramque partem displicet. Nam in primis supponit falsum, quòd in aliis peccatis scientia, & ignorantia afferant differentiam specificam moralem intrinsecam, quòd falsum esse probavi cum communi sententia latius in dicto loco de Pœnit. Deinde non potest explicari discrimen illud quoad hoc inter alia peccata & peccata contra fidem. Nam sicut per homicidium cum ignorantia culpabili læditur vita hominis, ita per hæresim materiale cum ignorantia culpabili læditur & offenditur auctoritas Ecclesiæ, ad hoc enim sufficit cognoscere saltè periculum repugnandi Ecclesiæ; quòd quidè periculū cognoscere potest ille, qui per ignorantiam culpabilem errat, sicut qui per ignorantiam culpabilem occidit hominem, licet ignoret esse hominem quem putat esse feram, aduertit tamen periculum occidendi hominem, & obligationem adhibendi diligentiam & inquirendi; alioquin non contraheret culpam homicidij. Similiter ergo cum peccato ex ignorantia culpabili circa res fidei stat aduertentia ad periculum recedendi à doctrina Ecclesiæ; in quo casu procedit nostra quaestio, an ille sit hæreticus. Et in eo casu non habet locum differentia Hurtadi: nam sicut homicidium ex scientia, vel ignorantia lædit idem

obiectum, quia ignorantia culpabilis non tollit cognitionem periculi occidendi hominem, & hoc sufficit, ut sit eadem malitia obiectiva utriusque actus: ita error in fide ex scientia, vel ignorantia culpabili lædit idem obiectum, nempe auctoritatem Ecclesiæ, quia ignorantia culpabilis non tollit aduertentiam ad obligationem inquirendi propter periculum, quòd subest recedendi à doctrina Ecclesiæ; nec apparet quæ differentia possit inter illa duo peccatorum genera assignari.

Exemplum etiam, quod affert de differentia specifica obiectiva inter negantem revelationem Dei, vel eius veritatem, solidum non est, neque etiam ad rem nostram. Nam in primis supponit falsum, quòd illa duo peccata differant specie sub genere infidelitatis; ut enim dixi *suprà dist. 18. sect. 3.* differre quidem possunt illa duo peccata specie aliunde, quatenus negans Deo veritatem offendit reverentiam debitam Deo per blasphemiam mentalem, vel extrenam, atque adeo peccat non solum contra fidem, sed etiam contra religionem; contra quam non semper peccat, qui solum negat revelationem actualem, sed solum contra fidem: quatenus, ut opponuntur fidei, non differunt specie, sed penes maiorem, & minorem gravitatem intra eandem speciem. Quare cum proportionem idem dicendū de errante contra Ecclesiæ auctoritatem, nam licet qui eam negat magis Ecclesiæ offendat, quam qui eam concedens negat culpabiliter aliquid esse ab Ecclesiæ propositum, hæc tamen duo peccata non differunt specie in ratione infidelitatis, sed si differunt, id erit sub aliaratione peculiaris contemptus, & irreverentiae in Ecclesiā.

Vnde addidi, exemplum illud non esse ad rem nostram, imò retorqueri potest, quia si negatio veritatis Dei differt specie in genere infidelitatis à negatione solius revelationis, ita dici deberet peccatū negantis auctoritatem Ecclesiæ differe specie à peccato negantis solam definitionem, seu propositionem factam ab Ecclesiā, quia hic secundus non negat auctoritatem infallibilem Ecclesiæ in proponendo. Tunc autem possumus reducere nostram quaestionem ad peccata duorum, quorum uterque credat, & confiteatur auctoritatem Ecclesiæ in proponendo; unus tamen scienter negat talem articulum propositum esse ab Ecclesiā; scienter, inquam, hoc est non credendo simul esse propositum (id enim esset impossibile simul cum dissenso) sed habendo motiva talia ad credendum esse propositum, ut non nisi imprudenter id possit negare: alter verò idem negat, sed ex ignorantia culpabili, non attendendo ad motiva, quæ invenire facile posset, ut fieret ei proximè credibilis propositio facta ab Ecclesiā. Comparemus ergo sententia est hæreticus, quia pertinaciter negat articulum propositum ab Ecclesiā, & cuius Ecclesiæ propositio est ei evidenter credibilis, quòd sufficit ad pertinaciam, & hæresim, ut suprà vidimus, cum nihil ignoret ex iis, quæ requiruntur, ut acceptet Ecclesiæ propositionem: Secundus autem non est hæreticus in sententia Hurtadi, & nostra, quia propositionem Ecclesiæ ob ignorantiam reiecit, & tamen neuter negat auctoritatem Ecclesiæ, sed uterque negat Ecclesiæ propositionem: ergo peccatum hæretici non differt semper à peccato errantis ex ignorantia, ob negatam, vel non negatam auctoritatem Ecclesiæ. Quod idem argumentum

gumentum fieri potest in exemplo adducto ab Hurtado, & ideo dixi posse retorqueri: nam licet peccatum negantis veracitatem Dei differet specie in ratione infidelitatis à peccato negantis solam reuelationem; comparatio tamen fieri posset inter peccata duorum, quorum neuter neget veracitatem Dei, sed solam reuelationem, alter tamen cum ignorantia culpabili, alter sine illa, quorum primus non perderet habitum fidei infusæ, quem tamen perderet secundus, & per consequens solum secundum peccatum esset infidelitas propriè dicta, quæ differentia non posset tunc provenire ex diverso obiecto negato, cum neuter negaret veracitatem Dei, sed uterque negaret reuelationem solam. Sicut ergo differentia tunc infidelitatis à non infidelitate non esset ex obiecto negato, sed ex eodem obiecto magis, vel minus cognito; ita differentia hæretici à non hæretico non debet desumi semper ex obiecto negato, sed ex diverso modo, quo obiectum cognoscitur, qui modus sufficit ad gravitatem maiorem, & talem, quæ tribuat denominationem hæretici.

181 Confirmari potest solutio nostra exemplo vulgari, & morali homicidij voluntarij, quod non differt specie ab homicidio casuali, quando saltem homicidium casuale non fit ex ignorantia culpabili, sed sine ignorantia: & tamen in iure habent diversos effectus penes maiorem reservationem, & indispensabilitatem vnius, quam alterius irregularitatis, quia licet homicidium voluntarium solam differat numero, & addat maiorem gravitatem intra eandem speciem: voluerunt tamen Ecclesiastica leges eiusmodi gravitatem penam imponere soli homicidio habenti talem circumstantiam individualement aggrauantem. Sic ergo Ecclesia noluit suis penis punire omnem recessum à fide, nec aliquam speciem determinatam peccati contra fidem, sed tunc solum quando ob eandem circumstantiam haberet talem circumstantiam aggrauantem intra eandem speciem. Hoc autem peccatum recessus scienter à fide, & ab Ecclesia appellatum fuit nomine *hæresis formalis*, quod non est nomen speciei, sed individuorum habentium talem circumstantiam aggrauantem: sicut nomen *homicidij voluntarij*, non est nomen totius speciei peccati, sed individuorum habentium talem circumstantiam aggrauantem intra eandem speciem. Fatemur ergo voluntarium directum, & indirectum, non refundere differentiam specificam moralem in peccata, sicut nec scientiam, & ignorantiam culpabilem; ex hoc tamen non sequitur, quod peccata contra fidem ex ignorantia debeant habere eisdem effectus, nec idem nomen commune cum peccatis aliis eiusdem speciei habentibus aliam circumstantiam peculiarem aggrauantem.

182 Tertiò principaliter obiiciunt, quia errans ex ignorantia vincibili peccat graviter contra fidem, ergo peccato infidelitatis; non pertinet autem peccatum illud ad Paganismum, vel Iudaismum, cum adhuc retineatur confessio Christi, & religionis Christianæ; ergo pertinet ad hæresim; non enim sunt aliæ infidelitatis species. Respondeo concessio antecedenti, negando primam consequentiam. Est quidem peccatum illud contra fidem, non est tamen propria infidelitas, & ideo non excludit habitum fidei, ut diximus loco citato. Non ergo mirum, quod error

ex ignorantia culpabili non sit Paganismus, Iudaismus, vel hæresis, cum non sit propria infidelitas, quæ sola dividitur in illas tres infidelitatis species. Aliqui dicunt, illud peccatum pertinere reductivè, & incompletè ad hæresim, contra quos invehitur Lorca *ubi supra* num. 16. quia peccatum illud est completum in se, cum sit mortale, & gravissimum; debet ergo esse completè, & directè in aliqua specie, & sub aliquo genere. Hæc tamen erit questio de vocibus: nam reipsa fatemur peccatum illud esse individuum completum alicuius speciei, quæ species appellari posset peccatum contra fidem Catholicam vel, (si velis) contra fidem, & auctoritatem Ecclesiæ, retenta professione Christianæ religionis: sub qua specie sunt peccata scienter commissa, quæ appellantur hæreses, & ignorantè commissa, quæ non appellantur hæreses, licet non differant specie ab hæresi, ut dictum est. Quando autem dicitur pertinere reductivè ad hæresim, non est sensus quod non sint directè, & propriè sub aliqua specie nec etiam quod spectent ad illam seriem peculiarem individuorum, quæ appellantur hæreses, sed solum significatur, quod pertineant ad illam speciem, sub qua continentur hæreses, licet non habeant idem nomen, nec eandem gravitatem aut eosdem effectus morales. Quia tamen non habemus nomen incomplexum ad nominandum speciem illam communem hæresi, & peccato ex ignorantia, sicut habemus nomina incomplexa ad significandum infidelitatem, & tres species infidelitatis, ideo ut dignoscantur peccata ex ignorantia inter se, reducimus illa tria nomina vulgaria, cum quibus habent maiorem affinitatem; ita ut negans per ignorantiam unum Deum dicatur pertinere reductivè ad Paganismum; negans ex ignorantia Christum, reduci ad Iudaismum, & negans aliquid aliud retento Christo reduci ad hæresim, hoc est, peccare peccato simili, quoad speciem cum hæresi, licet non peccato hæresis: sicut illi alij habent peccatum simile, quoad speciem cum Paganismo, vel Iudaismo, licet non sit Iudaismus, vel Paganismus.

183 Dices, peccatum mortale, etiam si non semper sit directè contra charitatem, semper tamen expellit habitum charitatis, & opponitur charitati, atque adeo peccata etiam mortalia ex ignorantia culpabili id habent; ergo peccata etiam contra fidem commissa ex ignorantia culpabili habebunt oppositionem cum fide, atque adeo erunt propria peccata infidelitatis, & per consequens poterunt aliquando esse hæreses propriæ. P. Suarez *dicta sect. 3. num. 25.* responderet esse discrimen, quia peccata mortalia expellunt charitatem demeritoriè, quare licet non omnia sint illi formaliter contraria; omnia illam expellunt: fides autem non expellitur per omnia peccata mortalia contra fidem, sed per illud, quod illi formaliter opponitur, & quod eius formale obiectum evertit, qualis non est error per ignorantiam culpabilem admissus.

184 Hæc tamen responsio difficilis est, omne enim peccatum mortale actuale videtur habere ex obiecto suo repugnantiam formalem cum obiecto formali charitatis, nec posse simul stare, cum actu dilectionis Dei super omnia, ut cum S. Thoma, & aliis Theologis latè probati *disput. 5. de Incarnat. sect. 5. numero 84.* & sequentibus, quod de omni profus peccato mortali intelligunt, adeo ut Luisius Turrianus *opuscul. 6. de gra-*

ria disp. 7. num. 5. dicat, neminem vnquam concessisse, posse etiam de potentia Dei absoluta, esse simul actum dilectionis Dei super omnia cum quolibet peccato mortali actuali. Imò idem P. Suarez alibi sæpe supponit, repugnantiam peccati mortalis cum charitate oriri ex oppositione penes obiectum formale, vt constat ex locis eiusdem, quæ attuli in dicto loco num. 74. Debemus ergo in peccato mortali, etiam ex ignorantia culpabili commisso, agnoscere repugnantiam ex obiecto cum obiecto formali charitatis ratione cuius vnus actus non potest esse cum alio, quæ repugnantia non inueniatur inter errorem contra fidem ex ignorantia culpabili, cum actu fidei diuinæ.

185

Potest autem hæc differentia explicari ex ipsa natura peccati mortalis, quo, vt Theologi farentur, creatura constituitur vltimus finis, quatenus Deus creaturæ postponitur, ad quod necesse est, quod appareat oppositio peccati cum Deo, vel eius lege, & ideo non potest esse peccatum illud cum dilectione Dei, qua Deus amatur super omnia, & præferatur aliis omnibus: esset enim contradictio præferre, & postponere simul Deum obiecto creato, quod per peccatum Deo præferatur, quæ repugnantia inuenitur etiam in peccato mortali per ignorantiam commisso, cum ipsa saltem ignorantia, & omisso diligentia debita cognoscatur prohibita, & opposita Deo, & eius legi. Hæc autem repugnantia non inuenitur inter errorem ex ignorantia culpabili & actum fidei diuinæ: qui actus solum dicit, *credo firmissimè quicquid Deus reuelat, & Ecclesia proponit*: cui non contradicit errans ex ignorantia culpabili, nam solum dicit, *nolo scire quid Deus, reuelauerit, vel quid Ecclesia proponat*; promptus tamen ad firmissimè vtrumque credendum, licet non ad inuestigandum: in qua omissione licet peccet contra fidei obligationem, quæ obligat etiam ad inuestigandum, & audiendum Deum & Ecclesiam, ne illis dissentiat etiam materialiter; non tamen contradicit obiecto per fidem credito, nec voluntati credendi firmissimè Deo, nec illi vnquam dissentienti. Sicut pater amans filium plus quam voluptatem capiendi feram, non contradicit sibi nec huic voluntati, quando occidit filium, quem per ignorantiam culpabilem putauit esse feram. Nam licet in hoc ipso peccauerit contra obligationem, qua ex pietate erga filium debebat inuestigare, an esset filius; adhuc perseuerat amor ille, quo vitam filij præferbat voluptati capiendi feram, & ideo occisio filij est illi inuoluntaria, quia est contra voluntatem illam adhuc moraliter perseuerantem, & non reuocatam per voluntatem non adhibendi debitam diligentiam. Sic etiam in eo, qui per ignorantiam culpabilem errat contra fidem, & Ecclesiam, dissensus est illi inuoluntarius, quia est contra voluntatem absolutam non dissentienti Ecclesiæ, voluntas adhuc moraliter perseuerat, nec reuocatur per voluntatem illius dissensus, vel non adhibendi debitam diligentiam, alioquin si reuocaretur, non fuisset dissensus ille inuoluntarius, cum tamen omnes cum S. Thoma in 1.2. concedant, omnem ignorantiam etiam culpabilem causare inuoluntarium.

186

Urgebis, quia non potest esse actus fidei diuinæ, nisi ex voluntate vniuersali subiiciendi intellectum fidei, vt diximus disp. 17. sect. 5. ob

cuius voluntatis defectum diximus ibi non posse esse in hæretico actum fidei diuinæ, etiam circa alios fidei articulos, quos credit: voluntas autem vniuersalis videtur extendi ad vitanda omnia peccata grauius contra fidem: ergo cum peccato graui contra fidem etiam ex ignorantia culpabili non potest manere voluntas requisita ad fidem diuinam. Ad hoc tamen argumentum respondit dicta sect. 5. errorem ex ignorantia culpabili, non repugnare cum voluntate illa vniuersali, subiiciendi intellectum auctoritati Dei, & Ecclesiæ. Quia potest aliquis velle seruare castitatem, & tamen non velle vitare omnia pericula amittendæ castitatis; sic enim chirurgus aliquando licet se exponit tali periculo, licet habeat voluntatem castitatis: non ergo opponitur ex obiecto illæ duæ voluntates, alioquin in nullo casu possent licite, vel illicitè coexistere. Sic ergo potest stare voluntas subiiciendi intellectum fidei, & Ecclesiæ, cum negligentia etiam culpabili in inuestiganda reuelatione Dei, vel doctrinæ Ecclesiæ, quæ solum vult periculum infidelitatis, vel hæresis materialis, atque ideo solum opponitur voluntati fugiendi periculum etiam infidelitatis materialis, non vero voluntati subiiciendi intellectum Dei reuelationi, & Ecclesiæ doctrinæ.

Quare obijciunt, quia ad alias duas species infidelitatis, nempe Iudaismum, & Paganismum, sufficit errare ex ignorantia culpabili, ergo id etiam sufficit, vt aliquis fiat hæreticus. Respondet Suarez dicta sect. 3. num. 5. infidelitatem priuatam etiam per ignorantiam culpabilem, esse posse sine pertinacia, per carentiam totius fidei, quia id totum pertinet ad peccatum omissionis: at verò infidelitatem contrariam, qualis est hæresis, non posse esse sine aliqua fidei notitia, saltem per sufficientem eius propositionem: quæ doctrina, cum eam ad argumenti formam non applicauerit, videtur adhuc rem hanc obscuram relinquere. Clarius ergo dicere possumus, in omnibus illis tribus speciebus, quoad rem ipsam eandem esse rationem: nulla enim ex illis est species propria infidelitatis cum solo peccato ex ignorantia, quia per nullam ex illis expelleretur habitus fidei antea infusus, si error esset solum ex ignorantia culpabili, & fides non esset sufficienter propolita. Vnde si infans baptizatus nutriatur postea apud Paganos, vel Iudæos, & eorum doctrinam secleretur, non erit propolitus infidelis, nec amitter habitum fidei infusum, donec fidem sibi sufficienter propositam respuat quod idem est de infante baptizato, & apud hæreticos nutritus. Est tamen duplex differentia de nomine inter hæreticum, & Iudæum, vel Paganum. Prima est quod ille, qui non est baptizatus, si fidem sibi sufficienter propositam respuat, non solum dicitur, & est infidelis, sed etiam dicitur, & est Iudæus, vel Paganus, cum habeat propriam infidelitatem pertinentem ad illas species. At verò, qui cum hæreticis sentit, & fidem Ecclesiæ sibi sufficienter propositam respuat, si nondum est baptizatus, licet late loquendo vocetur hæreticus, non tamen stricte, & in sensu ecclesiastico, quo hæretici dicuntur puniuntur ab Ecclesiâ, & qui ob baptismum susceptum legem Ecclesiæ, & correctioni subiacent: quare dicitur ille hæreticus coram Deo, & habebit maliciam illius infidelitatis, non tamen coram Ecclesiâ, & in ordine ad eius leges, vt diximus

supra

supra sect. 4. Altera differentia etiam de nomine est, quod nomina *Iudæi*, & *Pagani* facilius extenduntur ad eos etiam, qui non sunt propriè & in rigore infideles, quàm nomen *heretici*: nam *Iudæi* etiam dicebantur fideles ante legem Christi promulgatam, & nunc etiam infans baptizatus, & apud *Iudæos* nutritus, eorundemque religionem sectans, dicitur esse in *Iudaismo*, etiam si nondum Christianæ fidei notitiam habuerit, nec contra eam peccauerit, etiam ex ignorantia culpabili. Eodemque modo si apud *Gentiles* enutritus esset, eorundemque ritus teneret, diceretur esse *Paganus*, licet nondum fidem infusam per propriam infidelitatem perdidisset: non tamen ita diceretur *hereticus*, si contra fidem Catholicam nondum peccasset. Quæ modi loquendi diversitas fundari potuit in eo, quod nomina *Iudæi*, vel, *Gentilis*, ex modo significanti non videntur dicere ordinem ad Ecclesiam à qua discedunt, sed solum ad obiectum, quod profitentur, vel negant, nempe *Iudam*, ad Christum negatum, & legem veterem creditam: *Gentilis* verò, ad falsum Deum receptum, & verum Deum negatum, & ideo in latiori significatione præscindere possunt à propria infidelitate, siue intercedat culpa ignorantie vincibilis contra fidem, siue nulla gravis culpa intercedat. At verò nomen *heretici*, ex proprio suo modo significanti videtur dicere ordinem ad Ecclesiam, eiusque fidem relictam, aut reiectam, & contra distinguit à *Catholico*, ita ut nec *hereticus* sit *Catholicus*, nec *Catholicus* sit *hereticus*. Ille ergo, qui siue sit, siue non sit baptizatus, quoad omnia sentit cum Ecclesia Catholica Christi, & per ignorantiam culpabilem, vel inculpabilem dissentit in aliquo, non est *hereticus*, quia verè adhuc est *Catholicus*, cum habeat voluntatem sentiendi in omnibus cum Ecclesia Catholica, & amplectatur in communi totam eius doctrinam. Tunc autem incipit esse *hereticus*, quando Ecclesia resistit, & ab eius doctrina se separat, *hereticus*, inquam, in foro externo, si sit baptizatus, & in foro interno, si baptizatus non sit, quia iam tunc incipit non esse *Catholicus*, nec sentire in omnibus cum Ecclesia Catholica. *Iudæi* autem, & *Pagani* errantes per ignorantiam culpabilem appellantur *Iudæi*, vel *Pagani*, quantumlibet non sint adhuc propriè infideles: sed tamen tunc non sunt *Catholici*, cum nec explicite, nec implicite sentiant cum vera Ecclesia Catholica, quæ hodie est sola Ecclesia Christiana. Ad objectionem ergo dicimus, *Iudæos*, & *Paganos* errantes ex sola ignorantia culpabili non esse propriè infideles, atque adeo non esse *Iudæos*, & *Paganos*, prout *Iudaismus*, & *Paganismus* sunt species infidelitatis: esse tamen *Iudæos*, & *Paganos* in alia significatione latiori: quatenus dicuntur tales, qui extra Catholicam Ecclesiam, & fidem positi, negant Christum, & verum Deum: negamus verò esse *hereticos*, qui fidem Catholicæ Ecclesiæ profitentur, dum infideles non sunt, quia nomen *heretici*, non solum dicit ordinem ad obiectum negatum, sed etiam ad separationem ab Ecclesia talem, ut aliquis definat esse propriè *Catholicus*.

189
Obiectio 5.
Quintò obicitur pro secunda sententia, quia ignorantia saltem ita crassa, ut facillimè superari poterit, æquiparatur scientiæ; sicut ergo scienter errans est *hereticus*, ita erit errans ex ignorantia adeo crassa. Respondeo, quando pena aliqua imponitur facienti scienter, vel ex dolo, aut

Card. de Lugo de virtute Fidei divina.

præsumenti, &c. ignorantiam crassam excusare, nec reputari pro scientia, ut cum aliis docet Thomas Sanchez lib. 9. de matrimonio disp. 32. num. 36. & sequentibus, quando saltem non esset affectata, vel cum ingenti temeritate, quæ dolo æquiparetur. Merito itaque Suarez, dicta sect. 3. num. 17. dicit, distinctionem illam ignorantie magis, vel minus crassæ, non esse vtilem in hoc puncto: tum quia utraque admittit secum voluntatem sentiendi in omnibus cum Ecclesia, & ei non dissentendi, quæ voluntas non stat cum hæresi: tum etiam quia in praxi non posset moraliter assignari gradus ille negligentie sufficiens, vel non sufficiens ad hæresim incurrendam.

Hinc tamen obicitur sextò pro tertia sententia, quia ignorantia saltem affectata, sufficit ad hæresim: nam hæc non minuit, sed aggravat culpam: si ergo error scienter admittitur reddit *hereticum*, magis id faciet cum ignorantia affectata, quæ culpam graviores reddit. Respondetur, quando errans eo est animo affectus, ut si sciret Ecclesiæ mentem, eam amplecteretur, ignorantiam etiam affectatam non aggravare, sed minuire culpam, cum retineatur adhuc affectus reverentie erga Ecclesiam, & animus eius doctrinam non deferendi, & quod plus est, adhuc possit stare actus, quo credantur firmissimè omnia, quæ Ecclesia proposuerit. Quamvis ergo ignorantia sit voluntaria, & voluta, dissensus tamen ab Ecclesiæ doctrina est minus voluntarius, quàm si scienter fieret, & ideo non attingit pertinaciam ad hæresim requisitam.

Septimò obicit Sanchez pro quarta sententia, quia ea excusatio locum non habet, quando ignorantia affectatur ad finem liberi errandi, quia tunc recessus ab Ecclesia est magis voluntarius, & reperitur pertinacia, & nolle illi subiici. Item quando affectatur ex falsa opinione contra Ecclesiam, quia parvi momenti putatur, quod Ecclesia aliquid proponat. In hoc tamen potest esse aliqua æquivocatio, & fieri quæstio de vocibus. Nam in primis, si omisso diligentia debita ad explorandam Ecclesiæ mentem procedit ex contemptu Ecclesiæ, & ex falsa opinione de defectu infallibilitatis, quam Ecclesia habet in iis, quæ proponit, fatemur omnino illum esse *hereticum*, quia non solum errat circa articulum, quem ignorat ab Ecclesia proponi, sed etiam circa auctoritatem Ecclesiæ, quam pertinaciter negat. Quando verò ignorantia affectatur ad finem liberi errandi, distinguendum est. Potest enim id dupliciter intendi. Primò, quia eo animo est, ut etiam si constaret de mente Ecclesiæ, nollet à sua opinione dimoveri: ut tamen vitet remorsum, & maiorem difficultatem, quam tunc sentiret, vult ignorare Ecclesiæ sensum, ut facilius, & liberiùs erret. Et eo casu concedimus, eam ignorantiam non excusare ab hæresi, cum in ea dispositione animi non possit haberi voluntas debita subiiciendi omnino intellectum Ecclesiæ proponenti. Atque idem dicendum videtur, si ignorantia affectetur, ut peccatum levius fiat, & aliquam habeat excusationem ignorantie: nam tunc etiam supponi videtur animus non acquiescendi Ecclesiæ etiam si de eius sensu constaret. Secundò tamen potest id fieri ad liberiùs peccandum, quia si de Ecclesiæ sensu constaret, non auderes illi te opponere, & ideo ignorare vis, ut sine obstaculo audeas propriæ opinioni adherere.

C C c Et

190
Obiectio 6.

191
Obiectio 7.

Et in hoc casu dicimus non excusare eam ignorantiam affectatam à peccato grauissimo, excusare tamen à pertinacia, & heresim: enim te ostendis paratum ad credendum, si de Ecclesiæ sensu sufficienter constiterit, licet cupias, & procures, ne constet.

192

Quod confirmari potest, quia potest contingere, quod articulus, quem ignoras ignorantiam affectatam an sit ab Ecclesiâ propositus, non sit reuera propositus, nec verus, & tamen tu ex affectu ad obiectum contrarium, cui adhæres, nolis scire, an sit ab Ecclesiâ propositus, ut liberior possis ei assentiri, & ne auctoritate Ecclesiæ cogaris ad recedendum à tua opinione. Tunc certe non apparet quomodo, aut cur sis hæreticus, cum nihil prorsus contra Ecclesiam sentias, & suppono te non esse in ea dispositione, ut velis ab Ecclesiâ dissentire. Si autem tunc non es hæreticus, nec etiam esses, licet articulus negatus fuisset verè ab Ecclesiâ propositus: nam voluntas tua æqualiter se habet in utroque casu, & pertinacia non potest esse sine noua culpa ex parte voluntatis, quæ non sit in eo, qui non est pertinax. In neutro ergo casu dici debes hæreticus, quando ex parte voluntatis manet propositum acquiescendi Ecclesiæ, si de eius sensu sufficienter constiterit.

193

Petes, quid si nec habebas animum positum acquiescendi, nec etiam dissentendi, si constaret de consensu Ecclesiæ, & tamen ne in eas angustias incideres, voluisti ignorare sensum Ecclesiæ, debetne tunc censeri hæreticus, propter errorem cum tali ignorantia affectatam habitum? Respondeo, si antea iam auctoritatem Ecclesiæ agnoueras, & recognoueras, censeris habitualiter in eadem voluntate perseverare, quando eam non reuocas. Non est autem reuocare, velle fugere occasiones, & pericula reuocandi: sicut non reuocas fidem datam amico faciendi quiddam tibi iniungerit, quando postea ex industria cum fugis, ne petat aliquid tibi ingratum, & molestum. Sic in nostro casu non reuocat voluntatem assentiendi Ecclesiæ, qui fugit ne Ecclesiâ proponat aliquid, cui fortasse periculum sit ne dissentiat, quia adhuc non est posita voluntas contraria, imò cum illa ignorantia affectione stare potest actualis renouatio prioris voluntatis ut dictum est.

194

Obiectio vltima.

Obiiciunt vltimò, quia ex nostra sententia sequeretur, vix vlls esse propriè hæreticos: nam ferè omnes, qui hæretici nunc dicuntur, & apud hæreticos degunt, non aliter erant, quàm per ignorantiam vel crassam, vel etiam affectatam, qua nolunt notas fidei Catholicæ inuestigare. Respondeo, hoc argumentum non solum probare de ignorantia affectata, quod non excuset ab heresi, sed magis probare de ignorantia vincibili, quæcumque illa sit: pauci enim sunt apud hæreticos, qui errent ex ignorantia affectata; sed si errant ex ignorantia culpabili, illa quidem non est affectata, sed vincibilis, vel crassissima, vel crassa. Fateor itaque plures reperi apud hæreticos, qui verè, & propriè hæretici non sunt, quales sunt multi rustici, & pueri apud hæreticos enutriti, quibus auctoritas Catholicæ Ecclesiæ nunquam fuit sufficienter proposita, & ex illis non pauci excusantur, non solum ab heresi, sed etiam à peccato graui contra fidem, propter ignorantiam inuincibilem. Alij sunt, qui non excusantur à peccato graui contra fidem, quia igno-

rantia in ipsis est culpabilis, excusantur tamen ab heresi propriè propter ignorantiam. Sunt etiam aliqui pauci, in quibus ignorantia est affectata, & horum quidem aliqui excusantur ab heresi propria, in hac sententia excusante etiam errantes ex ignorantia affectata. Plurimi tamen sunt, qui nullo modo ab heresi excusantur, quibus nimirum Ecclesiæ Catholicæ auctoritas sufficienter proposita est, ut eam sequantur: habet enim pro se tot, & talia motiva Catholica Ecclesiæ, ut eius notitia sese ingerat etiam nolentibus. Quod experientia ipsa, & ipsimet hæretici volentes, nolentes testantur, dum fatentur in hac vita meliorem esse religionem suam, in morte nostram: quare in eo articulo facile eam amplectuntur, re ipsa comprobantes id quod verissimum est, se non veritatis studio, sed terrore affectu ducti ad heresim amplectendam, nimirum vel carnis illecebris, & vitæ licentia, vel diuitiarum, dignitatisque mundanæ affectu, vel etiam aliquando ne propriæ existimationi, quam apud homines comparasse sibi videntur, præiudicent profitentes palam se turpiter errasse, & turpius alios in errorem traxisse. Difficile enim superbi errores proprios fatentur, & manus dant in bello intellectuali, quando prætextu aliquo sustinere possunt propriam opinionem etiam contra veritatem sibi notam. Denique ij etiam, qui ignorantiam habent culpabilem, vel affectatam, vel non affectatam, sæpe non excusantur ab heresi, quia ea sunt dispositione, & affectu, ut Ecclesiæ Catholicæ auctoritati sibi sufficienter propositæ resisterent, cum quo affectu esse non potest affectus Catholicus, non dissentienti Ecclesiæ sufficienter propositæ, & proponenti.

Vnde aduertendum est primò in foro externo ignorantiam culpabilem, non semper excusare à præsumptione heresis, etiam si dicat se ex ignorantia errasse, ut obseruat Castro Palao dicto *for. extr. tract. 4. disp. 3. puncto 2. num. 5.* Menochius, Facinacius, Penna, Simancas, Albertinus, & alij, quos afferunt, & sequuntur Castro Palao, ibi, & Diana *4. part. tract. 7. de penis delictorum, & c. resolut. 36. §. Notandum est tamen. Dixi, non semper excusare*; quia aliquando etiam in foro externo proderit excusatio illa ad minuendam, & impediendam penam, ut aduertunt prædicti Doctores, quod totum pender ex circumstantiis personarum, loci, dogmatis negati, & alijs, quæ prudenter considerandæ sunt.

Aduerte secundò hanc doctrinam, quod ignorantia impediat pertinaciam ad heresim requisitam, locum habere saltem in foro interno in omni materia fidei, etiam si sit ex præcipuis articulis, ut notauit Suarez *dist. 2. sect. 1. n. 19.* contra aliquos, qui articulos fidei excipiunt, circa quos ignorantia non excusat heresim: qui tamen intelligendi sunt loqui quoad forum externum, in quo vix vnquam admittetur illa excusatio ut diximus, in foro autem interno rariùs continget, non tamen negandum est, posse aliquando contingere.

Superfunt aliquæ difficultates. Prima esse potest circa proximè dicta, an si ignorantia sit circa ipsam Ecclesiæ auctoritatem, quam aliquis ex industria vult ignorare, ut suos errores retineat, excuset etiam, nec ille sit propriè hæreticus. Ratio dubitandi est, quia si ita errat circa ipsam auctoritatem Ecclesiæ Catholicæ, non videtur posse esse Catholicus, nec habere actum, quo vniuer-

saliter velit omnia credere, quæ Ecclesia Catholica proponit, & credit, cum ipsius Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem infallibilem in proponendo neget: ergo ille error non est talis, cum quo possit adhuc stare voluntas credendi in vniuersum cum Ecclesia, ratione cuius impossibilitatis, dicebamus ignorantiam etiam affectatam non constituere hæreticum propriè, & in rigore. Quam rationem approbare videntur auctores citati pro nostra sententia: nam Suarez *dicta sect. 3. num. 10.* ideo probat errantem ex ignorantia culpabili non esse hæreticum, quia, *quandiu perseuerat voluntas in proposito subiiciendi iudicium suum, iudicio Ecclesiæ, non potest homo errare pertinaciter, nec esse hæreticus:* & num. 18. idem eodem argumento probat de ignorantia affectata. Clarius Hurtado *dicta disput. 82. §. 50.* cum ea limitatione videtur conclusionem statuere his verbis: *nulla ignorantia antecedenti quantumvis crassa, & affectata constitui hæreticum eum, qui errat in materia fidei, dum paratus sit ad consentiendum Ecclesiæ, cum cognouerit, quid ipsa sentiat.*

197

Existimo tamen, magis consequenter ad doctrinam traditam, & magis etiam iuxta mentem auctorum huius sententiæ, dicendum esse, intelligi etiam de ignorantia circa ipsam auctoritatem Ecclesiæ, siue ea sit crassa, siue etiam affectata; ita vt quandiu non proponitur sufficienter auctoritas Ecclesiæ, & quod habeat infallibilitatem in proponendo, qui negat hanc Ecclesiæ auctoritatem, vel idcirco negat aliquid aliud, quod videt ab Ecclesia proponi, nondum sit hæreticus durante ea ignorantia. Quod videtur Suarez *dicta sectio. 3.* omnino supponere: nam num. 19. excusationem illam ab hæresi ex qualibet ignorantia dicit habere locum vniuersaliter in qualibet fidei materia, & in quolibet articulo, in qua vniuersitate includi debet articulus etiam de infallibili Ecclesiæ auctoritate, alioquin debuisset hic excipi ab illa regula vniuersali. Clarius id docuit num. 14. vbi dixit, non requiri quidem ad pertinaciam, quod aliquis credat hanc esse veram Ecclesiam proponentem, & habere auctoritatem ad proponendum, quia hæretici de facto id non credunt; requiri tamen, quod hæc auctoritas Ecclesiæ, licet non credatur proponatur tamen sufficienter, vt possit, & debeat credi. Et in hoc sensu explicat quod dixerat num. 12. ad pertinaciam hæreticam requiri ex parte intellectus, cognitionem, vel notitiam sufficientem auctoritatis Ecclesiæ, & quod, doceat, seu proponat veritatem illam, contra quam aliquis errat. Quam notitiam requisitam de auctoritate Ecclesiæ explicat postea dicto num. 14. esse illam, per quam ita proponitur Ecclesiæ auctoritas, vt obliget hominem ad credendum, & ipsam esse veram Ecclesiam, & veram etiam doctrinam, quæ ex cathedra docetur. In quo æquiparat etiam notitiam ipsius definitionis actualis, quam dicit pariter requiri talem, vt possit, & debeat credi, & acceptari definitio facta ab Ecclesia; vnde æquè negat pertinaciam, quando est ignorantia de auctoritate Ecclesiæ, ac quando est ignorantia de Ecclesiæ definitione.

198

Ratio etiam ex dictis, & ex mente eorum Auctorum videtur clara; quia ille, qui habet ignorantiam circa definitionem, & propositionem Ecclesiæ, ideo non est adhuc pertinax, nec hæreticus, quia potest adhuc habere voluntatem

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

firmiter credendi quidquid Ecclesia proposuerit: similiter autem, qui ignorat Ecclesiæ auctoritatem, potest adhuc habere voluntatem captiuandi intellectum in obsequium fidei diuinæ, & firmiter credendi quidquid sufficienter proposuerit, vt reuelatum à Deo: ergo nec iste erit infidelis: nam sicut non est hæreticus, qui acceptat omnia, quæ Ecclesia sufficienter proposuerit, ita non erit infidelis, qui habet propositum firmiter credendi, quidquid fides proposuerit, seu quidquid sufficienter proponetur vt reuelatum à Deo: neque enim fides perditur, per recessum ab obiecto formali fidei, quod est veritas, & testificatio Dei vt arguit idem Suarez *vbi supra n. 10.* Si autem ille non est infidelis, neque etiam esse potest hæreticus: cui enim non conuenit genus, non potest conuenire ratio aliqua specifica sub eodem genere contenta. Siue ergo Ecclesiæ propositionem ignoret, siue eius auctoritatem, potest non esse infidelis, atque adeo nec hæreticus, si habere possit simul voluntatem credendi omnia, quæ sub motiui diuinæ reuelationis sufficienter proposita fuerint.

199

Ad rationem ergo dubitandi responderi potest, hunc eo casu posse adhuc esse Catholicum quia cum ignorantia de auctoritate, & veritate Ecclesiæ, potest habere propositum, & voluntatem credendi omnia, quæ proponit aliqua vera Ecclesia, quoties sufficienter proposita fuerit infallibilis auctoritas illius Ecclesiæ, in qua voluntate includitur implicite voluntas credendi omnia, quæ hæc nostra Ecclesia proposuerit, posita notitia sufficienti de auctoritate huius Ecclesiæ, quod sufficiens videtur formaliter loquendo ad sentiendum saltem in communi cum Ecclesia Catholica, quamuis materialiter propter ignorantiam ab ea in rebus creditis dissentiat.

200

Dices, ponamus, quod homo ille erret putans non esse credendum vlli Ecclesiæ proponenti, sed soli spiritui interno, propterea de facto aliqui hæretici docent, & simul habeat ignorantiam culpabilem de auctoritate Ecclesiæ Catholicæ, imò & vllius Ecclesiæ possibilis: hic non videtur esse vilo modo Catholicus, cum neque actu vniuersali paratus sit ad acceptandam vllam propositionem alicuius Ecclesiæ; ergo ignorantia illa culpabilis circa auctoritatem omnis Ecclesiæ possibilis sufficeret ad constituendum hæreticum. Respondetur in casu proposito inuolui non modicam repugnantiam, quomodo enim potest homo penitus non infans credere, loquendo saltem de possibili quod Deus possit immediate per seipsum hominibus loqui, & non possit etiam loqui per alios ministros, qui eius mandata proponant, atque adeo per Ecclesiæ ministros, quos possit ad id munus deputare? Constat namque, omnes, qui per seipsos loqui possunt, posse etiam per alios loqui, & mentem suam per internuntios, aut legatos exponere. Repugnat ergo, quod aliquis velit Deo credere, & implicite saltem eum non velle Deo credere, per Ecclesiæ ministros loquenti, si sufficienter constet, eos ad proponenda Dei verba legitimam auctoritatem habere.

201

Demus tamen per possibile, vel impossibile hypothese illam, quod putaret aliquis Deum non posse per alios loqui, & ideo non haberet voluntatem etiam vniuersalem credendi Ecclesiæ, distinguere oportet: nam vel ille homo ha-

C C c 2 beget

beret voluntatem firmam non credendi vnquam Ecclesiæ, etiam si sufficienter proponeretur eius auctoritas infallibilis in proponendo verbo Dei. Et tunc homo ille esset propriè infidelis, non quia per ignorantiam culpabilem erraret credendo Ecclesiam non habere auctoritatem, sed propter voluntatem illam efficacem non credendi Ecclesiæ, etiam si eius auctoritas sufficienter proponeretur. Quare non solum esset infidelis, sed etiam hæreticus, cum in ea esset dispositione positua, vt non esset paratus ad recipiendam doctrinam Ecclesiæ etiam sufficienter propositam. Si autem homo non haberet eam voluntatem conditionatam non credendi Ecclesiæ, sed haberet voluntatem vniuersalem credendi Deo, quoties eius reuelatio esset euidenter credibilis, etiam si propter ignorantiam illam culpabilem crederet, Deum non posse vnquam per Ecclesiam loqui, & ideo haberet voluntatem absolutam non credendi de facto Ecclesiæ, quia de facto nunquam Deus per illam loquatur, adhuc homo ille non esset propriè infidelis, atque adeo nec hæreticus. Catholicus autem non esset dicendus omnino absolutè, posset tamen dici Catholicus, quasi conditionatè. Non quidem absolutè omnino, quia haberet voluntatem omnino absolutam nunquam credendi Ecclesiæ. Conditionatè verò posset dici Catholicus, quia in voluntate illa efficaci credendi Deo omne reuelatum, quoties sufficienter reuelatio esset credibilis, contineretur implicite conditionalis voluntas credendi Ecclesiæ, si per possibile, vel impossibile constaret sufficienter, quod reuelatio Dei per Ecclesiam proponeretur, quæ voluntas conditionata sufficeret ad impediamdam pertinaciam contra Ecclesiam: nam cum illa voluntate conditionata, si efficax esset, (vt suppono) non posset stare voluntas resistendi auctoritati Ecclesiæ sufficienter propositæ, in qua voluntate consistit pertinacia ad hæresim requisita.

182

Potest autem responsio hæc exemplo declarari, & vrgeri difficultas ad casum, quo aliquis haberet ignorantiam culpabilem, non solum circa Ecclesiam possibilem, sed etiam circa loquutionem omnem, aut reuelationem possibilem, ex qua ignorantia erraret putans Deum nihil posse vnquam hominibus reuelare. Hic certè stante ea dispositione, nullum posset elicere actum fidei, cum nullà crederet Dei reuelationem, nec etiam possibilem, posset tamen habere adhuc voluntatem conditionatam credendi Deo, si per possibile, vel impossibile Deus posset aliquid hominibus reuelare, quæ voluntas & dispositio sufficeret, vt ille non esset propriè infidelis, licet peccaret contra fidem, ob illam ignorantiam culpabilem circa reuelationem Dei. Esset autem fidelis, si haberet habitum fidei infusum forsitan in baptismo in infantia suscepto, quem habitum nondum perdidisset ob ignorantiam illam culpabilem: si verò non haberet habitum fidei infusum, ille quidem non esset fidelis posituè, non tamen esset infidelis propriè, cum nondum abiecisset fidem scienter, sed solum ex ignorantia culpabili, & posset in illa dispositione habere voluntatem conditionatam, quantum est ex se præparatam ad credendum firmiter Deo, si possibilis esset aliqua Dei reuelatio sufficienter proposita: quam voluntatem si haberet, posset ratione illius dici iam fidelis, non absolutè, sed quasi conditionatè: sic ergo in casu nostro posset ratione illius volunta-

tis conditionatæ dici Catholicus, saltem conditionatè, quandiu non haberet voluntatem contrariam conditionatam non credendi Ecclesiæ, etiam si possibilis esset doctrina Dei per Ecclesiam sufficienter proposita.

Alia difficultas principalis esse potest de ignorantia concomitanti, an impediatur pertinaciam requisitam ad constituendum hæreticum, v. g. aliquis aliunde animo pertinaci contemnit Ecclesiæ auctoritatem, atque ideo non dubium quin sit etiam hæreticus internus, non tamen externus, quia hunc animum nunquam exterius manifestauit. Postea occurrit sermo de aliquo fidei dogmate, quod ipse ignorans ignorantia culpabili esse ab Ecclesia definitum, negat esse verum, idque exterius manifestat. Ignorantia definitionis Ecclesiæ potest tunc dici quasi concomitans, quia non fuit causa negandi: quamuis enim sciret esse ab Ecclesia definitum, negasset ex dispositione antecedenti nunquam retractata, sed habitualiter perseuerante. Sed neque ea ignorantia fuit effectus pertinaciæ præteritæ: non enim ignorauit nunc definitionem Ecclesiæ, quia antea habuerat animum resistendi Ecclesiæ. Dixi tamen, posse dici quasi concomitantem, quia in rigore non est concomitans, cum supponatur esse ignorantia culpabilis, & per consequens voluntaria, & volita, atque adeo consequens & sufficiens ad contrahendam culpam grauem contra fidem: dicitur tamen concomitans quatenus non est antecedens, & causa erroris contra Ecclesiam, & ideo dubitari potest, an eo casu debeat pertinacia sufficiens ad propriam, & rigorosam hæresim formalem.

P. Coninch dicto dub. 7. num. 96. videtur negare, quia æquiparat exemplum illius, qui cum ignorantia inuincibili occidit hominem, quem putat esse feram, & libentius occidisset, si sciret esse suum inimicum, propterea, erat, quo casu non peccat peccato homicidij, quia voluntas illa habitualis nullo modo influit in eum actum, vnde infert, idem dicendum de errante contra Ecclesiam cum illa dispositione habituali. Alij tamen videntur supponere eo casu contrahi peccatum hæresis: ita videtur supponere Sanchez dicto cap. 7. num. 29. & 31. vbi quoties adest dispositio illa habitualis non acceptandi definitionem contrariam Ecclesiæ, dicit contrahi hæresim, per errorem fidei contrarium, si dispositio illa habitualis fundatur in actu aliquo posituo elicto præterito. Plus aliquid, & difficultius dicere videtur Suarez dicta sect. 3. n. 16. vbi postquam distinxit ignorantiam antecedentem, & concomitantem, fatetur concomitantem non excusare, à pertinacia, etiam si involuntaria sit. Si ignorantia, inquit, sit tantum concomitans errorem circa fidem, non excusat ab hæresi, quia tunc illa ignorantia talis est, vt secum admittat, imò requirat voluntatem non mutandi sententiam, etiam si constet, Ecclesiam aliud docere: nam ab hac voluntate habet illa ignorantia, quod sit concomitans, & consequenter non est causa errandi, nec excludit contumaciam; quod adeo verum est, vt habeat locum etiam si illa ignorantia sit involuntaria, quia etiam si talis sit, non est causa errandi, nec excludit modum assentiendi pertinaciter contra Ecclesiæ auctoritatem. Vnde à fortiori hoc verum est in qualibet alia ignorantia culpabili. Eodem modo loquitur Hurtado dicta disputat. 82. §. 47. vbi postquam definiuit ignorantiam

conco

concomitantem esse, quæ nec est causa, nec effectus rei, cum qua est ignorantia, subiungit hæc verba: *concomitans ignorantia non excusat ab hæresi, sicut nec à peccato illo; res enim, quam concomitatur, scilicet, tamen si ignorantia non esset. Qui ergo negat aliquod obiectum fidei, ignorans concomitantem illud ab Ecclesia proponi, est hæreticus, quia habet errorem quem etiam haberet, tamen si sciret oppositum ab Ecclesia censeri: ita ut error ille non sit composibilis, cum animi præparatione ad correctionem per Ecclesiam, nec cum subiectione Sedi Romane.* Idem videtur sentire Bonacina disp. 2. de Censuris, quæst. 3. puncto 1. num. 7.

In hoc puncto aliqua certa videntur, & extra controversiam. Primum enim certum est, si homo cum illa ignorantia concomitanti siue culpabili, siue inculpabili habeat actum positivum voluntatis, quo nolle suam sententiam relinquere, etiam si de contrario Ecclesie sensu constaret, eum esse hæreticum saltem internum; cum habeat quantum est de se, voluntariam pertinaciam internam contra auctoritatem Ecclesie, & in hoc fortasse sensu de hæretico, & pertinaci interno, & in foro Dei, præcendendo à foro externo, loquuti sunt aliqui ex auctoribus proximè citatis, qui non explicuerunt hæresim, vel pertinaciam in foro externo: imò Suarez non videtur posse nisi de foro interno intelligi: nam post verba proximè citata, quibus pertinaciam agnoscit cum illa ignorantia concomitanti, subiungit immediate, *quin potius, licet contingat opinionem esse veram, si cum eo affectu reneatur persistendi in illa, etiam si Ecclesia contrarium definiat, inciditur in hæresim propter talem affectum.* Quæ verba intelligi non possunt de hæresi externa; nam qui dicit merita mortificata statim in iustificatione reuiuiscere, etiam si habeat effectum non recedendi ab ea sententia, licet Ecclesia contrarium doceat, non potest esse hæreticus externus, cum affectum illum hæreticum non manifestet exterius, sed solum sententiam de reuiuiscencia meritorum non dilata, quæ nullo modo repugnet doctrinæ, & auctoritati Ecclesie Catholice.

Secundò etiam certum est, si homo manifestet affectum illum internum, & dispositionem suam, non acquiescendi definitioni Ecclesie, etiam si cum ignorantia culpabili, vel etiam inculpabili de definitione proferat aliquem errorem, imò & opinionem veram, vel probabilem, eum esse hæreticum externum, quia iam sufficienter manifestat animum hæreticum internum de contemptu Ecclesie, & eius infallibilis auctoritatis.

Tertiò certum est, si ideo non curat expellere ignorantiam de Ecclesie definitione, quia etiam si illam sciat, contemnit, & absolute Ecclesie auctoritatem contemnit, & postea cum ea ignorantia errorem contra fidem profert, esse hæreticum externum. Solum posset obistere difficultas, quam tergi sectione præcedente quartam illationem, quia illa dispositio, & affectus internus non acquiescendi Ecclesie, etiam si de eius definitione constaret, non videtur exterius manifestari. Nam qui cum illa ignorantia, seu dispositione conditionata dicit, Spiritum sanctum, v.g. non procedere à filio, non plus verbis externis significat, quam si eam dispositionem pravam erga Ecclesiam non haberet, quæ casu diximus

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

non esse hæreticum, etiam si ignoraret culpabiliter definitionem Ecclesie; ergo nec in nostro casu erit hæreticus externus, qui non est sine errore pertinaci interno, qui etiam quoad pertinaciam exterius manifestetur.

Hoc tamen argumentum parum viget: probaret enim nimium, nempe sepe excusari aliquem ab hæresi externa, etiam si nullam ignorantiam habeat de contraria definitione Ecclesie: quia nimirum non exprimit exterius, se scire sensum Ecclesie contrarium, atque adeo non explicat pertinaciam internam contra Ecclesiam: quare qui solum dicit exterius, *Spiritus sanctus non procedit à filio*, non incurrit censuras, licet conscius sit definitionis Ecclesie: quod tamen sine maximo absurdo concedi non potest: omnes ergo respondere debemus, ad hæresim externam non requiri, quod aliquis in actu signato exprimat, se esse pertinacem contra Ecclesiam: satis est, si id dicat in actu exercitio negans exterius aliquid quod est contra Ecclesiam, cuius auctoritatem interius contemnit, & ex eo contemptu in ea verba prorumpit. Ratio autem est, quia ad incurrendam hæresim externam, satis est si verba externa possint significare hæresim internam, licet non semper verè illam significant ex defectu hæresis internæ. Voces autem illæ *Spiritus sanctus non procedit à filio*, ex se aptæ sunt ad significandam hæresim internam, & pertinaciam contra Ecclesiam, & constat ex communi sensu: nam qui audiunt aliquem constanter negantem præsentiam Christi in Eucharistia, eo ipso concipiunt pertinaciam contra Ecclesiam in loquente: si ergo adest illa pertinacia, & hæresis interna, & mouet ad ea verba proferenda, sufficienter manifestatur exterius, & licet voces ex se non minùs significant deficientem pertinaciam internam, tunc tamen non eam verè significant, quam nunc verè significant.

Quartò certum videtur id, quod inferebat Suarez etiam si ignorantia definitionis ab Ecclesia propositæ non sit culpabilis, sed inuoluntaria si tamen sit animus non credendi Ecclesie proponenti, ignorantiam non excusare ab hæresi interna, de qua sola videtur ibi loqui Suarez, ut notauimus, cum afferat exemplum de tenente opinionem veram, sed cum animo persistendi in ea, etiam si Ecclesia contrarium definiat. Quo casu non videtur posse dici hæreticum externum qui eam solam opinionem exterius manifestat, quando non manifestat animum etiam pertinacem internum.

His positis, difficultas solum videtur esse, quando aliquis ignorat inculpabiliter, vel etiam culpabiliter sensum Ecclesie circa dogma fidei, quod culpabiliter negat; eam tamen dispositionem habet, ut etiam si definitionem Ecclesie sciret, in suo errore persisteret, ita ut hic animus prauus erga Ecclesiam non sit causa negandi illud dogma, nec influat in ignorantiam culpabilem, an sit hæreticus externus, si cum ea animi dispositione proferat errorem suum, non manifestando villo modo contemptum Ecclesie concomitantem, quem habet. In quo dubio, ego in primis puto, difficile id posse contingere, ut prauus ille in Ecclesie auctoritatem animum merè concomitanter se habeat, & nullo modo influat in assensum erroneum. Communiter enim, & de facto, sicut nunquam, aut vix vnquam occurrere potest, quod aliquis fidem accipiat, & verò actu

C C c 3 fidei

fidei diuinæ credat, cui auctoritas Ecclesiæ Catholicæ non sit propolita: ita nunquam, aut vix vnquam contingere potest, quòd aliquis contra fidem culpabiliter erret, cui eadem Ecclesiæ auctoritas non proponatur, vel non occurrat ei cogitatio tunc, an doctrina illa, sit iuxta, vel contra Ecclesiæ sensum. Si autem hæc cogitatio ei occurrat, & nolit id examinare, impossibile apparet, quod si iam alias Ecclesiæ auctoritatem interius contemnit, non moueatur ex eo, quod Ecclesiæ auctoritatem contemnit, & ideo non curat de illius sensu inuestigando, quia licet sciat Ecclesiæ contrarium sentire, adhuc in sua sententia persistet; quare contemptus ille Ecclesiæ non erit merè concomitans, sed causa aliquo modo erroris, quatenus est causa ignorantie, sine qua, & sine contemptu illo Ecclesiæ non sequeretur error. Vnde de facto semper contemptus ille auctoritatis Ecclesiæ facit, quod error culpabilis exterius expressus, non excusetur ab hæresi externa quia verba externa de se, vt diximus, sufficienter significant pertinaciam internam contra Ecclesiæ, quare quoties de facto datur pertinacia illa interna, & mouet aliquo modo ad errorem, & ad eius expressionem, nihil deest ex requisitis ad hæresim externam.

211

Adde vltimò, si per possibile, vel impossibile dispositio illa interna, & animus non acquiescendi Ecclesiæ contrarium definiendi ita merè concomitantes se haberet, vt nullo modo influeret in ignorantiam definitionis, neque in errorem ipsum internum, nec externum, non videretur cur dicendus esset ille hæreticus externus. Casus est, vt dixi, metaphysicus, potius quàm moralis, qui posset ita fingi: si v. g. aliquis eum animum internum contra Ecclesiæ auctoritatem antea habuisset, nec vnquam reuocasset, postea verò quando de aliquo peculiari errore agitur, illius suæ prioris voluntatis non recorderetur, atque ideo nec velit, nec possit eam velle significare per professionem illius erroris: tunc quidem per accidens omnino videtur esse, quòd homo habuerit illam voluntatem, & quòd si sciret hoc esse contra Ecclesiæ, recorderetur illius propositi, & nihil de auctoritate Ecclesiæ curaret, id enim non videtur sufficere, vt voces externæ, quibus peculiaris error exprimitur, illam voluntatem præteritam significant, cum nec sit animus eam significandi, nec verba procedant villo modo à voluntate illa, atque adeo nec vt obiectum nec vt causam possint illam significare, nec videtur esse alius modus, quo actio externa possit internam hæresim significare, nisi vel tanquam obiectum, vel tanquam causam suam, vt inductione constare potest in omnibus actionibus externis, quæ iudicari solent sufficientes ad constituendum hæreticum externum.

212

Confirmatur, & explicatur, quia si aliquis esset verè hæreticus internus, auctoritatem Ecclesiæ contemnens, postea verò immemor omnino illius, voluntatis (quia fuit quidam consensus citò transiens, sufficiens tamen ad hæresim internam) comedat carnes in die ieiunij cum ignorantia culpabili prohibitionis, in ea tamen dispositione habituali, vt si recordaretur voluntatis præteritæ contra Ecclesiæ potestatem, quam nondum reuocauit, contemneret Ecclesiæ præceptum, etiam si illud sciret, adhuc comestio illa carnum, hic & nunc non est sufficiens ad hæreticum externum illum constituendum; quia licet sit verè

hæreticus internus, non tamen procedit eius carniuum ex hæresi interna, cuius nunc non recordatur, sed ex gula culpabili. Quæ tamen carniuum comestio quando ex hæresi interna procedit, sufficit sæpè ad constituendum hæreticum externum, vt *infra* videbimus, idem ergo dicendum de expressione erroris verbis facta, cum ignorantia concomitanti definitionis Ecclesiæ, cum eadem sit ratio, quando error hic, & eius expressio non procederet villo modo ex contemptu Ecclesiæ præterito. Ratio autem est, quia sicut actus fidei externus debet procedere ex fide interna, vel ex voluntate pia erga diuinam auctoritatem: ita infidelitas externa debet procedere ex infidelitate interna; alioquin non potest eam verè significare: nam actio externa hæretica eatenus significat hæresim internam, quatenus vel illam exprimit in actu signato, vt obiectum, vel est talis, vt ex ipsa tanquam ex effectu veniamus in cognitionem suæ causæ, nempe hæresis interne. Si ergo verba externa non expriment contemptum Ecclesiæ, neque etiam ex ipso procedunt villo modo, non erunt verum signum illius. Hoc tamen, vt dixi est in praxi ferè impossibile: sicut etiam esset ferè impossibile, quòd ille, qui habitualiter negat Ecclesiæ potestatem ad ieiunia præcipienda, postea quando habet ignorantiam culpabilem ieiunij præcepti, & comedit carnes, non moueatur ex errore circa Ecclesiæ potestatem, & ideo omittat inquirere de præcepto ieiunij: nam tota malitia, quam in esu carniuum apprehendit, fundatur in præcepto Ecclesiæ; ergo ex ipso cogitat, an possit Ecclesiæ obligare, & ex dispositione habituali, quam habet, id negat, & ideo comedit carnes. Sic ergo qui peccat contra fidem ignorans culpabiliter definitionem Ecclesiæ, eo ipso apprehendit malitiam illius ignorantie, quæ cum fundetur in auctoritate Ecclesiæ ac definiendum, eo ipso cogitat de illa auctoritate, & ex dispositione habituali, quam habet, eam negat, & permittit ignorantiam, & errorem subsequentem, qui iam procedit ex illo contemptu Ecclesiæ, qui non est concomitans, sed antecedens hæresim externam, cum hæc ab illo procedat: ignorantia autem definitionis Ecclesiæ erit consequens respectu contemptus interni Ecclesiæ, cum ab illo procedat: erit verò concomitans respectu erroris externi, imò etiam respectu dissensus interni, quo culpabiliter negatur dogma illud particulare, quia negatio illius dogmatis interna, vel externa non procedit hic & nunc ab ignorantia sensus Ecclesiæ, cum ablata etiam illa ignorantia, & cognito Ecclesiæ sensu, non minus homo ille negaret dogma particulare, quòd nunc negat. Vnde communiter, & moraliter loquendo verissimum est, ignorantiam concomitantem circa definitionem non excusare ab hæresi externa, quia stante illa dispositione praua habituali contra Ecclesiæ auctoritatem, moraliter loquendo, dissensus internus, & externus procedit semper ab illa praua dispositione, & illam sufficienter exprimit, atque adeo constituit hæreticum externum.

Restabat nunc videre de actibus externis sufficientibus ad hæresim externam, quia tamen id non est vtile nisi ad iudicandum de pœnis Ecclesiasticis hæreticorum, quando incurtantur, oportuniùs de hoc dicemus *infra* Diss. 23. vbi de pœnis hæreticorum sermo erit. Sed antequam ad pœnas deueniamus, expediet ab vniuersalioribus incipiendo

incipiendo agere de mediis, quibus Ecclesia vti potest ad hæreticos reducendos, vel comprimendos.

DISPUTATIO XXI.

De mediis, quibus Ecclesia vitur ad reuocandos, & comprimendos hæreticos.

SECTIO I. *Utrum Ecclesia cogere possit hæreticos ad fidem Catholicam recipiendam.*

II. *De alio medio, quo vitur Ecclesia contra hæreticos prohibendo eorum libros.*

VARIA sunt hæc media, inter quæ possunt etiam numerari communicatio cum illis prohibita, & pænæ etiam, quibus eos punit, sed de his duobus, quia longiorem exigunt indaginem, duabus disputationibus sequentibus agendum erit: in hac ergo Disputatione de reliquis mediis dicemus, & in primis de potestate, quam Ecclesia habet ad compellendos hæreticos, vt redeant ad Catholicam fidem, quam in baptismo professi sunt.

SECTIO I.

Utrum Ecclesia cogere possit hæreticos ad fidem Catholicam recipiendam.

I DIXIMUS SUPRA, Ecclesiam non habere potestatem cogendi infideles ad recipiendam fidem, sed solum prædicandi, & proponendi fidem, relicta illis facultate libera illam, vel amplectendi, vel respuendi. Hinc oritur præsens quæstio: an hæreticos possit Ecclesia compellere ad audiendam, & recipiendam fidem Catholicam. Ratio autem dubitandi oritur ex ibi dictis, quia fides debet esse libera credenti, & per consequens coactio nec expedit, nec est iuxta ipsius exigentiam, cum rationibus motiuis, & suasionem, non metu, & coactione debeant homines ad veram fidem allici. De hoc tamen puncto latius controuersitæ contra hæreticos antiquos, & modernos disputant, & ideo à nobis breuiter expediendum erit. Poterunt autem videri Cardinalis Bellarminus tom. 1. lib. 3. de laicis, cap. 21. & 22. Valentia in præfenti diff. 1. q. 11. membr. 3. Suarez in præfenti disputat. 20. sect. 3. qui alios afferunt.

2 Aliqui ergo in primis dixerunt non esse religionis, & fidei causa dissensiones permittendas, sed singulos relinquendos suæ conscientie, & pacem ad inuicem seruandam, & charitatem, quæ est vinculum perfectionis: quare non solum non esse puniendos hæreticos, sed nec ab aliorum consortio separandos, sed fraterna pace, & concordia retinendos. Ita dixit olim Apelles quidam apud Eusebium lib. 5. hist. c. 13. & Nicephorum

lib. 4. cap. 29. dummodo omnes Christum confiteantur crucifixum, & in eo sperent. Idem ferè docuit nostro tempore Georgius Cassander apud Bellarmin. vbi supra cap. 19. saltem quoad eos, qui symbolum, & Scripturam admittunt: nec defuere alij, qui nouissime suadere voluerint modum conciliandi hæreticos cum Catholicis, dummodo quoad substantialia fidei conuenirent, licet in alijs (vt ipsi vocant) accidentalibus dissiderent: de quibus quid quisque opinetur, non ita acriter curandum, vt ea occasione Christiana vnitas, & concordia turbetur.

Hunc tamen errorem Catholici damnant, & impugnant, & videri possunt Bellarminus, & Suarez locis citatis. Constat enim quemlibet errorem, quo aliquis à vera fide Catholicæ Ecclesiæ dissentit, sufficere ad hæresim excludentem à regno Dei: qui autem in vno delinquit, factus est omnium reus: quod maxime in fidei negotio locum habet. Qui enim semel Ecclesiæ Catholicæ aliquid certum definit, & tradenti impudenter, & obstinatè resistit, non agnoscit veram Ecclesiam, nec eius auctoritatem; non est ergo Ecclesiæ membrum, nec in re parui momenti dissentit, qui Ecclesiam, eiusque auctoritatem negat, qui supremo Ecclesiæ visibili capiti non obedit, nec obediendum putat. Vnde iam nec symbolum retinet, cum veram Ecclesiam non confiteatur, sed aliam sibi fingat; nec etiam Scripturam sacram formaliter recipit, qui eam ad alios falsos sensus detorquet, nec iuxta Ecclesiæ & sanctorum Patrum sensum interpretandam vult. Non potest ergo esse consensus Christi, & Belial, nec lucis cum tenebris, sed ad minus separandi sunt hæretici omnes à Catholicorum gremio, vt ex dicendis à fortiori constabit.

Secundus ergo error est aliorum, qui dicunt, licet conciliari non possint, saltem non esse hæreticos fidei causa puniendos. Ita olim Donatista, & posteriori tempore Ioannes Hus, & nouissime Lutherus apud Suarez vbi supra num. 3. & apud Bellarmin. cap. 2. in principio, & solet esse vulgaris hæreticorum querela, seu calumnia contra Catholicos, quod in homines diuersæ religionis atrocioribus pœnis seruiant. Quam tamen calumniam iniustam esse agnoscunt mitiores alij sectarij eamque refellit nouissime vnus ex eadem secta Hugo Grotius aduersus rigidiore hæreticos. Et certè mirum est, vt notauit Coninch in præfenti diff. 18. dub. 14. num. 23. quod Ecclesiæ seruitiam, & tyrannidem hac in parte hæretici accusent, qui in Anglia, aliisque locis nulli parcunt tormenti, & seruitutis generi, quod in Catholicos religionis causa non exerceant. Quare ex ipsis multi palam iam sermone, & libris editis faudentur, posse, & debere hæreticos ea de causa pœnis, ac vltimo etiam mortis supplicio affici, quos refert Bellarmin. diff. cap. 21.

Veritas Catholica constanter docet, posse hæreticos baptizatos, compelli, & pœnis etiam cogi ad fidem Catholicam recipiendam, ac eisdem pœnis ob hæresis crimen puniri, non solum spiritualibus, sed temporalibus etiam, ac corporalibus, eamque potestatem in Ecclesia ipsa reperiri, quæ quando oportuerit per se vel per sæculares Principes potest eam exercere. In his conueniunt Catholici Doctores, qui latè hæc omnia probant, & videri possunt vltra supra citatos Alfonso, Castro, Arboreus, Rossensis, Simancas, & Farinacius, quos affert Suarez

C C c 4 num. 6.